МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра статистики

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності _____051 «Економіка»_____
(шифр та найменування спеціальності)
За освітньою програмою
_____ «Бізнес-статистика та аналітика»__
(назва освітньої програми)

на тему:
«Статистичний аналіз людського розвитку: демографічний аспект»

Виконавець:
Студентка факультету економіки та управління підприємництвом

Штельмашук М. С. _____

Науковий керівник:
к.е.н., доцент

Ольвінська Ю. О. _____

ОДЕСА – 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Протягом тривалого часу основним індикатором розвитку країн вважався показник економічного зростання. Вважалося, що стійке економічне зростання автоматично тягне за собою прогрес у розвитку людини й суспільства, а збільшення сукупного виробництва підвищує добробут населення. Тому всі зусилля були спрямовані на збільшення сукупного національного доходу. При цьому в стороні залишилась сама людина, заради якої здійснювався цей розвиток. Незважаючи на важливу роль економічного зростання, воно є лише засобом розвитку суспільства, а найбільшим багатством будь-якої країни є людина.

Тому актуальним в теоретичному та практичному плані є поглиблене розуміння тих тенденцій, закономірностей та факторів, що визначають стан, рівень та перспективи якісної динаміки людського розвитку населення країн світу в складних сучасних умовах, а також наукове обґрунтування шляхів та ефективних механізмів забезпечення цього процесу.

Досвід європейських країн з розвинутою та перехідною економікою засвідчує надзвичайну важливість виваженої регіональної політики у забезпеченні економічного процвітання, територіальної цілісності та безпеки держави, у створенні рівних умов розвитку для всього населення незалежно від місця проживання.

Кризові явища у демографічному розвитку, що спостерігаються у переважній більшості країн світу, впливають на показники людського розвитку, як в цілому, так й в окремих країнах. Для осмислення та обґрунтування демографічних процесів необхідно проводити комплексний аналіз впливу різних факторів на свідомість людей, їх готовність до відтворення, їх фізичний та психологічний стан.

Одним з показників, що охоплює основні фактори впливу на людину, як частину соціуму, є показник індексу людського розвитку. Він включає в себе: середню очікувану тривалість життя (тобто рівень медицини), частку грамотних серед населення (рівень освіти) та показник матеріального добробуту (рівень ВВП).

Безпосередньо людський розвиток має впливати на демографічні показники, так як характеризує як освітній рівень населення і його соціальну свідомість.

Можна довести і зворотню залежність, що в основі соціального розвитку лежить відтворення населення – як природна основа існування суспільства.

Тож взаємозв’язок інтелектуального, соціального, економічного та демографічного аспектів дає нам повну картину стану сьогоднішнього суспільства. Для того, аби розвиватися у правильному, продуктивному руслі нам необхідно мати поняття, як ці чинники залежать один від одного, до чого приведуть будь-які їх зміни та які методи стимулювання необхідні для покращення загального рівня розвиненості людей на нашій планеті.

Враховуючи вищесказане статистичне дослідження впливу демографічних факторів на рівень людського розвитку є досить ***актуальним*.**

Вивченню питань, що стосуються людського розвитку присвячено значну кількість праць, як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Вивченню питань, що пов’язані з людським розвитком присвячено значну кількість праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Суттєві надбання у дослідженні цих питань належать таким

вченим як А.Маршалл, С.Г.Струмілін, Г. Беккер, А.Сен, Махбуб Уль-Хака, Т.Р. Мальтус, В.Петті, Д.С.Мілль. Серед вітчизняних вчених слід зазначити таких науковців як: Е. Лібанова, С. Пирожков, О. Грішнова, О. Макарова, О. Гладун, Т. Іващенко, Ю.О. Ольвінська, Л. М. Тимошенко, С.Е. Сардак, О.В.Більська та інші.

Отже, основною ***метою даної кваліфікаційної роботи*** є аналіз рівня людського розвитку, демографічних показників та пошук доказів взаємозалежності демографічного і людського розвитку.

Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній роботі необхідно вирішити наступні ***завдання****:*

1) дати кількісну та якісну характеристику індексу людського ровитку в Україні та деяких, обраних для порівняння, країнах світу;
2) проаналізувати демографічне становище Україні та деяких країн світу за останні роки;
3) оцінити вплив індесу людського розвитку на основні демографічні показники;
4) зробити прогноз рівня людського розвитку в Україні;
5) визначити можливі шляхи покращення демографічної ситуації в Україні та зростання рівня людського розвитку.
6) визначити середні показники та показники варіації рівня людського розвитку;
7) побудувати кореляційно-регресійну модель рівня рывня людського розвитку в Україні;
8) зобразити графічно результати аналізу та дослідження

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є сукупність показників, що характеризують людський розвиток в Україні та світі.

Предметом дослідження є кількісно-якісна характеристика показників, що характеризують демографічний аспект людського розвитку в Україні та деяких країнах світу у 2015-2020 роках.

У процесі дослідження були використані загальнонаукові прийоми і методи наукового пізнання. Серед них: методи статистичного зведення та групування, відносних та середніх величин, методи аналізу ряду динаміки, методи вивчення взаємозв'язків. Також застосувались методи графічного представлення даних.

Інформаційною базою дослідження, проведеного у кваліфікаційній роботі, є наукові публікації вітчизняних і закордонних вчених, нормативно-законодавчі акти України, дані офіційних статистичних збірників, електронні ресурси офіційних сайтів Державної служби статистики та державних установ, звіти ООН, результати спостережень, опитувань та обстежень та інших методів збирання первинних даних про рівень людського розвитку в Україні та світі.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, містить список використаної літератури та додатки.

У першому розділі кваліфікаційної роботи було розглянуто методологічні та теоретичні основи статистичного дослідження людського розвитку, наведено методику розрахунку індексу людського розвитку.

В другому розділі кваліфікаційної роботи було проведено аналіз динаміки показників рівня людського розвитку в Україні, проведено регіональний аналіз,

побудовано кореляційно-регресійну модель рівня людського розвитку та розраховано прогнозні рівні.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи було проаналізовано демографічні складові, що характеризують людський розвиток в Україні та деяких країнах світу.

Для обробки та аналізу інформації використовувалися такі комп'ютерні програми: Microsoft Excel та Microsoft Word.

Основні результати проведених досліджень, висновки і рекомендації представлено на наукових студентських конференціях ОНЕУ та опубліковано у 2-х наукових статтях:

1) Штельмашук, М. С. Статистичний аналіз шлюбності та розлучуваності у сучасній Україні [Текст] / М. С. Штельмашук, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 6. Частина ІІ – Одеса, ОНЕУ. – 2020. – С. 146 – 151.
2) Штельмашук, М. С. Статистичний аналіз рівня людського розвитку в Україні та деяких країнах світу [Текст] / М. С. Штельмашук, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 7. Частина І – Одеса, ОНЕУ. – 2021. – С. 33 – 39

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми кваліфікаційної роботи, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

В першому розділі кваліфікаційної роботи **«Теоретико-методологічні основи статистичного дослідження правопорушень та злочинності»** було розглянуто методологічні та теоретичні основи формування індексу людського розвитку, було проаналізовано вплив демографічних показників на ІЛР, було висвітлено інноваційні підходи до розрахунку ІЛР в різних країнах; розглянуто методи дослідження, які застосовувались у наступних розділах.

В другому розділі кваліфікаційної роботи **«Статистичний аналіз рівня людського розвитку в Україні»** було проведено аналіз динаміки показників рівня ІЛР в Україні, було розподіллено регіони України за рівнем людського розвитку, побудовано кореляційно-регресійну модель рівня людського розвитку в Україні

У третьому розділі кваліфікаційної роботи **«Статистичний аналіз демографічних складових людського розвитку»** проаналізовано динаміку демографічних показників, що впливають на людський розвиток, а також розглянуто можливі шляхи покращення рівня людського розвитку в Україні та країнах світу.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження доцільно зробити такі основні висновки.

Узагальнюючі інтегральні показники відображають рівень соціально економічного розвитку та дозволяють проводити порівняння між країнами та регіонами. Одним з найкращих узагальнюючих інтегральних показників, що відображає дозволяє оцінити рівень та якість життя в різних країнах, є індекс людського розвитку.

Серед переваг ІЛР є повна оцінка не лише економічного росту, а й ступеня розвитку людини, єдність критеріїв та можливість їх щорічного моніторингу.

Проаналізувавши рівень ІЛР за регіонами України можна зробити висновок, що рівень освіти, рівень економіки та тривалість життя в регіонах України знаходяться приблизно на одному рівні, а найбільш часто зустрічаються ті регіони, у яких індекс людського розвитку складає 0,646. В Україні існує негативна тенденція до погіршення показників регіонального людського розвитку. З огляду на це, особливої актуальності набуває поглиблений аналіз окремих причин погіршення показників людського розвитку, як в цілому по Україні, так і по окремих регіонах.

За умовного виділення в структурі інтегральної оцінки результатів розрахунків ІРЛР областей України п’ятьох градацій – низького, нижче за середній, середнього, вище за середній та високого рівнів прояву ознаки, – можна дійти висновку:

– до групи високорозвинутих областей (3) входять Львівська, Харківська та Київська;

– області з вищим за середнє значенням індексу (4): Чернівецька, Івано-Франківська, Тернопільська, Закарпатська;

– області з середнім значенням індексу (5): Рівненська, Волинська, Одеська, Хмельницька, Дніпропетровська;

– області з нижчим за середнє значення індексу (7): Полтавська, Вінницька, Запорізька, Миколаївська, Сумська, Черкаська, Житомирська;

-області з низьким значенням індексу (3): Херсонська, Чернігівська, Кіровоградська.

У період з 1990 по 2020 рік значення ІЛР в Україні зросло з 0,725 до 0,778, збільшившись на 7,4 відсотка. Середня очікувана тривалість життя за період майже в 30 років становила близько 69 років, а середня тривалість навчання – 11 років. Най нестабільнішим за період незалежної України був показник ВВП на душу населення, що досі не повернувся до рівня 1990 року і в середньому становив 11 тис. дол. (за паритетом купівельної спроможності (ПКС)).

За результатами аналізу впливу факторів на формування ІЛР зроблено висновок, що за останні 5 років найбільш суттєво впливало на індекс людського розвитку зростання ВВП, тривалість життя та освіта зростали меншими, але приблизно однаковими темпами.

Для покращення рівня людського розвитку в Україні мають відбутися комплексні зміни у всіх сферах життя, а саме: медична та освітня реформи, боротьба з корупцією та реорганізація судової системи, формування нових робочих міць та розширення можливих шляхів культурного розвитку населення.

Людський розвиток у світі має тенденцію до зросту, незалежно від того, на якому рівні розвитку знаходиться країна. Даний факт порушує проблему доцільності порівняння країн з різним розвитком за одним і тим самим методом розрахунку ІЛР.

Взаємозалежність ІЛР та демографічних показників доведено: чим кращий рівень факторів, що формують ІЛР, тим менший рівень відтворення, проте вища якість життя.

ІЛР є вразливим фактором, що одразу ж відчуває на собі будь-які зміни в країні. Тож світовим гальмом досліджуваного індексу стало поширення COVID-19, внаслідок чого загострилися проблеми нерівності у світі. Тому ПРООН було запропоновано програму із запровадження негайних соціально-економічних заходів у відповідь на кризу COVID-19.

Ця програма включає в себе п'ять пріоритетних напрямків діяльності для подолання кризи:

1) захист сфери охорони здоров'я;
2) підвищення рівня соціального захисту населення;
3) збереження робочих місць та допомога малому і середньому бізнесу, а також працівникам неформального сектору економіки;
4) забезпечення роботи макроекономічної політики задля блага усіх;
5) сприяння миру, доброму врядуванню й довірі задля зміцнення соціальної згуртованості.

Принципово важливим, що слідує з концепції людського розвитку, є те, що розвиток не може бути автоматично зведено лише до збільшення доходів. Людські цінності є значно ширшими і простираються значно далі економічного благоустрою. Люди можуть прагнути прожити довге та здорове життя, зробити вклад в культуру чи науку, берегти природу та жити в гармонії з нею. Суспільству не обов’язково бути багатим для встановлення демократії, рівноправ’я чоловіків та жінок, збереження та розвитку культурних надбань. Найважливішим для суспільства є довге та здорове життя, протягом якого воно здобуває знання та навички, а вже в результаті їх використання створює економічний прогрес. Тож, усе починається з життя.

АНОТАЦІЯ

Штельмашук М.С..
(*прізвище та ініціали студента)*
«Статистичний аналіз людського розвитку: демографічний аспект»,
(назва кваліфікаційної роботи)
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності
051 «Економіка» за освітньою програмою
«Бізнес-статистика та аналітика»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2021 рік

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – сукупність показників, що характеризують людський розвиток в Україні та світі.

У роботі розглядаються теоретичні та методологічні питання щодо статистичної оцінки людського розвитку, проведено аналіз динаміки рівня людського розвитку в Україні. Проведено аналіз впливу факторів на формування ІЛР. Побудована кореляційно-регресійна модель індексу людського розвитку в Україні. Зроблено прогноз людського розвитку на майбутні роки.

Ключові слова: розвиток, рівень людського розвитку, методика формування ІЛР, статистичний аналіз, прогноз

ANNOTATION

Shtelmashuk M.S.,
(surname and initials of the student)
«Statistical analysis of human development: demographic aspect»
(title of qualification work)
qualifying work for obtaining an educational bachelor's degree in special
051 «Economics» for the educational program
"Business statistics and analytics",

Odessa National University of Economics
Odessa, 2021

The qualifying work of the bachelor is created from three sections. The object of study - a set of indicators that characterize human development in Ukraine and the world. The paper considers theoretical and methodological issues regarding the statistical assessment of human development, analyzes the dynamics of the level of human development in Ukraine. The analysis of the influence of factors on the formation of HDI is carried out. A correlation-regression model of the human development index in Ukraine has been built. A forecast of human development for the coming years has been made.

Key words: development, level of human development, methods of HDI formation, statistical analysis, forecast